

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

Кафедра права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

«Цивільне процесуальне права»

на тему:

**Нововиявлені обставини та їх вплив на законність та обґрунтованість судового
рішення у цивільному процесі**

Виконав:

студент групи Пб21
Бачинський Максим

Науковий керівник:
к.ю.н., Руденко О.А.

Тернопіль, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Загальна характеристика перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в цивільному процесі.....	5
1.1.Поняття та значення нововиявлених обставин в цивільному процесі.....	5
1.2. Підстави для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.....	8
РОЗДІЛ 2 Заява про розгляд справи за нововиявленими обставинами.....	12
2.1. Форма і зміст заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами.....	12
2.2. Порядок розгляду заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами.....	15
2.3.Шляхи вдосконалення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у цивільному процесі України.....	18
ВИСНОВОК.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	23

ВСТУП

Перегляд судового рішення, спочатку у формі апеляційного, а згодом і касаційного оскарження, дозволив зменшити кількість судових помилок та забезпечити правильність судового рішення. Встановлення можливості перегляду судового рішення за певних підстав також сприяло ухваленню справедливих та обґрунтованих рішень із урахуванням усіх обставин справи. Дослідження нововиявлених обставин, як підстави для перегляду судових рішень, набуло розвитку із поширенням наукової цивільної процесуальної думки.

Ухвалення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та закріплення нею права на справедливий суд дало поштовх науковій спільноті до вивчення цього права та його елементів, враховуючи основоположні принципи здійснення судочинства. Можливість перегляду судових рішень, що набрали законної сили, за нововиявленими обставинами, є ефективним механізмом забезпечення правосуддя, який потребує комплексного наукового вивчення та подальшого законодавчого удосконалення.

Окремі аспекти цього напрямку наукових досліджень знайшли своє відображення у роботах І. В. Андронova, І. В. Бондар, І. О. Ізарову, О. В. Колобродову, Г. П. Тимченка, О. С. Ткачука та інших.

Мета і завдання роботи.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу законодавства, наукової юридичної літератури визначити поняття та значення нововиявлених обставин, охарактеризувати порядок розгляду заяв про перегляд рішення суду за нововиявленими обставинами та запропонувати шляхи його удосконалення.

Для реалізації мети даної роботи необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити поняття та значення нововиявлених обставин;
- окреслити підстави для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами;
- дослідити форму і зміст заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами;

- визначити порядок розгляду заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами;
- запропонувати шляхи вдосконалення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у цивільному процесі України.

Об'єктом є суспільні відносини, що виникають у цивільному процесі України, стосовно перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Предметом є перегляд судових рішень у цивільному процесі України з огляду на норми цивільного процесуального законодавства й судову практику перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є методи і прийоми наукового пізнання, в основі яких лежить загальнонауковий діалектичний метод, що надав можливість розглядати явища у розвитку, взаємозв'язку між собою та суспільством. У процесі дослідження були також використані такі загальнонаукові та спеціально-правові методи: історично-порівняльний, метод аналізу, узагальнення, соціологічний, спеціально-юридичний, порівняльно-правовий.

Спеціально-юридичний метод дав змогу навести тлумачення понять «нововиявлені обставини». Метод аналізу сприяв виявленню відмінностей між нововиявленими обставинами та новими доказами. Метод узагальнення використовувався при встановленні шляхів удосконалення розгляду заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Курсова робота викладена на 25 сторінках, складається з двох розділів та п'яти підрозділів, містить посилання на 24 законодавчих та наукових джерел.

РОЗДІЛ 1 Загальна характеристика перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в цивільному процесі

1.1. Поняття та значення нововиявлених обставин в цивільному процесі

Поняття нововиявлених обставин визначив Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у постанові «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами» від 30 березня 2012 р. Згідно з ч. 1 п. 3 зазначеної постанови нововиявлені обставини - це юридичні факти, які мають істотне значення для розгляду справи та існували на час розгляду справи, але не були і не могли бути відомі заявнику, а також обставини, які виникли після набрання судовим рішенням законної сили та віднесені законом до нововиявлених обставин [1].

Трохи ширше розтлумачено поняття нововиявлених обставин Ломоносовою Е.М., яка зазначила, що нововиявлені обставини – це завжди суттєві для справи факти об'єктивної дійсності, що існували в період першого розгляду справи та винесення судового акту, які не були враховані в ньому через невідомість їх суду та позивачу з причин, що від них не залежать, а не в результаті помилки суду. Це факти, що стають відомими після набрання судової постанови законної сили, які можуть вплинути на її законність та обґрунтованість, істинність, на можливість захисту та здійснення передбачених та охоронюваних законом прав та інтересів [2, с.18].

Для кращого розуміння суті поняття «нововиявлені обставини» варто проаналізувати їх ознаки.

Першою ознакою таких є те, що вони мають обґрунтовувати вимоги або заперечення сторін чи мати інше істотне значення для справи. Представники процесуальної науки також обґрунтовують істотність для справи як одну з ознак нововиявлених обставин. Зокрема, на думку вчених, нововиявлені обставини – це обставини, які:

- 1) мають суттєве значення для вирішення справи [3, с. 82];

- 2) мають вплив на кінцевий висновок суду – прийняте по справі рішення;
- 3) не були і не могли бути відомими для сторони, яка про них заявляє на час розгляду справи і постановлення судом рішення.

Істотність обставин для справи є оціночним поняттям, і тому вирішення цього питання залишається на розсуд судді. Однак, як зазначає Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, суд має право скасувати судові рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами лише за умови, що ці обставини можуть вплинути на юридичну оцінку обставин, здійснену судом у судовому рішенні, що переглядається [1].

У науковій літературі обговорюються також й інші ознаки нововиявлених обставин:

- входять до складу основи позову або заперечення;
- спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення чи, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору;
- впливають на висновки суду про права та обов'язки сторін, інших осіб, які брали участь у справі;
- є юридичними фактами матеріально-правового характеру, доказовими фактами, фактами, що мають процесуальне значення;
- є причинами і умовами, що сприяли порушенню закону, прав та інтересів осіб, які брали участь у справі та викликають наслідки кримінально-правового, дисциплінарного характеру [4,с.121].

Враховуючи викладене, необхідно відрізнити нововиявлені обставини від нових обставин, обставин, що змінилися, та нових доказів.

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду в рамках справи № 320/7612/16-а(2-а/320/282/16), адміністративне провадження № К/9901/6600/20 (ЄДРСРУ № 93052865) досліджував питання щодо нововиявлених та нових обставин.

Нововиявлені обставини відрізняються від нових обставин, обставин, що змінилися, та нових доказів за часовими ознаками, предметом доказування та істотністю впливу на судові рішення.

Нова обставина, що з'явилася або змінилася після розгляду справи, не є підставою для перегляду справ. Не вважаються нововиявленими нові обставини, які виявлені після ухвалення судом рішення, а також зміна правової позиції суду в інших подібних справах. Не можуть вважатися нововиявленими ті обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами чи іншими особами, які беруть участь у справі. Обставини, що виникли чи змінилися після ухвалення судом рішення, а також обставини, на які посилався учасник судового процесу у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені в разі виконання судом вимог процесуального закону, теж не можуть визнаватися нововиявленими.

Також необхідно розрізняти нові докази та докази, якими підтверджуються нововиявлені обставини, оскільки нові докази не можуть бути підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Процесуальні недоліки розгляду справи (зокрема, неповне встановлення фактичних обставин справи) не вважаються нововиявленими обставинами, проте можуть бути підставою для перегляду судового рішення в апеляційному або касаційному порядку [5].

Щодо значення нововиявлених обставин, то воно беззаперчно вагоме, оскільки їх поява може кардинально змінити остаточне вирішення спору.

Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є окремою процесуальною формою судового процесу, яка визначається юридичною природою цих обставин та є процесуальним засобом перевірки правильності судових постанов, ухвал, що має забезпечувати їх законність й обґрунтованість, захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними своїх повноважень на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, а також і на виконання завдань та досягнення мети адміністративного судочинства (21 квітня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду в рамках справи № 826/6121/18, адміністративне провадження № К/9901/10167/20 (96441520) [6].

Отже, можна зробити висновок, що нововиявлені обставини – це юридичні факти, які мають важливе значення для заявника, не були та не могли бути відомі йому під час розгляду справи або виникли після постановлення судового рішення, перевірені судом та не ставлять під сумнів те, що прийняті судами рішення є законними та обґрунтованими, проте за наявності і враховуючи такі обставини, суд міг вирішити справу по-іншому.

1.2. Підстави для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами

Вирішуючи питання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, суд має виходити з визначених ч. 2 ст. 423 ЦПК України підстав, перелік яких є вичерпним.

Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду [7].

Багато справ, що надходять на розгляд судів для перегляду у зв'язку з нововиявленими обставинами, переглядається саме з тієї підстави, що істотні для справи обставини не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи.

При розгляді заяв про перегляд рішень суду у зв'язку з нововиявленими обставинами з цієї підстави виникає найбільше проблем і суперечностей.

Згідно зі Звітом судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства за 2018 рік до судів першої інстанції надійшло 1 509 заяви про перегляд

судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Із них 1 416 заяви (96%) було подано за даною підставою [8].

Це пов'язано з тим, що наведена підстава повністю характеризує поняття нововиявлених обставин, і містить всі істотні характеристики інших підстав для перегляду. Тому рішення щодо обґрунтованості заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої п. 1 ч. 2 ст. 423 ЦПК, приймається на розсуд суду.

Для прикладу, суд розглянув справу про розірвання шлюбу. Своїм рішенням позовні вимоги задовольнив, після чого відповідач звернулася до суду із заявою про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, посилаючись на свою вагітність, про яку на час ухвалення судового рішення не знала і не могла знати. Суд своєю ухвалою заяву відповідача задовольнив, скасувавши своє ж рішення.

Непоодинокими є випадки, коли при розгляді заяви про перегляд рішення суду у зв'язку з нововиявленими обставинами заявник посилається на *процесуальні недоліки, допущені під час розгляду цивільної справи, а суд визнає цю обставину нововиявленою.*

Наприклад, поширеними є випадки перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами з тієї підстави, що сторона не була повідомлена про час і місце розгляду справи або не з'явилася в судове засідання з поважних причин.

Так, суд скасував у зв'язку з нововиявленими обставинами ухвалу цього ж суду, якою залишена без розгляду позовна заява про визнання права власності у зв'язку з неявкою позивача в судове засідання без поважних причин. Суд визнав нововиявленою обставиною те, що сторона. запізнилася в судове засідання з поважних причин.

Подібні обставини не можуть вважатися нововиявленими і не є підставою для відповідного перегляду судового рішення [9].

Встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо не правдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових

речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі.

Для застосування даної підстави перегляду необхідні дві умови:

- наявність вироку, що набрав законної сили та який встановлює явно неправдиві показання свідка, завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправдивий переклад, фальшивість документів або речових доказів;
- дані обставини потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення.

За повідомлення завідомо неправдивих відомостей про факти учасниками процесу настає кримінальна відповідальність за ст. 384 Кримінального кодексу України. Даний склад злочину складається з об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони [10].

Об'єктом даного злочину є діяльність суду із всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин справи.

Об'єктивна сторона цього складу злочину проявляється у трьох ознаках: 1) завідомо неправдивих показаннях свідка; 2) завідомо неправдивому висновку експерта; 3) завідомо неправдивому перекладі.

Суб'єкт злочину є спеціальним – це особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку і є свідком у справі, призначена експертом або залучена як перекладач.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується виною у формі прямого умислу [11, с.41-42].

Скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягають перегляду.

Обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом (п. 4 ст. 82 ЦПК). Вирок суду в кримінальному провадженні, ухвала про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили є обов'язковими для

суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої ухвалений вирок, ухвала або постанова суду, лише в питанні, чи мали місце ці дії (бездіяльність) та чи вчинені вони цією особою (п. 6 ст. 82 ЦПК України) [7] .

В.В. Масюк визначав преюдицію як встановлене процесуальним законом правило (нетиповий нормативний припис) звільнення від доказування обставин, встановлених рішенням суду при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини. Преюдиціальність становить обов'язок суду, який розглядає цивільну справу, визнати такими, що не потребують доказування, обставини, встановлені рішенням суду, яке набрало законної сили. Нормативний вплив преюдиції зумовлює системну преюдиціальність судових актів [12].

Ю.М. Грошевий визначав преюдицію як певне правило, що реалізується у доказуванні, відповідно до якого особа, яка здійснює оцінку доказів, вправі вважати встановленими обставини, які мають значення для вирішення справи [13].

РОЗДІЛ 2 Заява про розгляд справи за нововиявленими обставинами

2.1. Форма і зміст заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами

Питання щодо форми і змісту заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами розкриті в ст. 426 ЦПК України.

Відповідно до вказаної вище норми законодавства, заяви про перегляд судових рішень суду за нововиявленими або виключними обставинами за формою і змістом повинні відповідати вимогам цього Кодексу щодо оформлення заяв до суду першої інстанції.

У заяві зазначаються:

- 1) найменування суду, якому адресується заява;
- 2) ім'я (найменування) особи, яка подає заяву, місце її проживання чи місцезнаходження;
- 3) інші учасники справи;
- 4) дата ухвалення і зміст судового рішення, про перегляд якого подано заяву;
- 5) нововиявлені або виключні обставини, якими обґрунтовується вимога про перегляд судового рішення, дата їх відкриття або встановлення;
- 6) посилання на докази, що підтверджують наявність нововиявлених або виключних обставин.

До заяви додаються:

- 1) копії заяви відповідно до кількості учасників справи;
- 2) документ про сплату судового збору;
- 3) докази, що підтверджують наявність нововиявлених або виключних обставин;
- 4) документ, що підтверджує повноваження представника особи, яка подає заяву, - якщо заява підписана таким представником;
- 5) клопотання особи про витребування копії рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи, якщо її немає у розпорядженні особи, яка подала заяву, - у разі подання заяви про перегляд судового рішення з підстави скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

- 6) у разі пропуску строку на подання заяви - клопотання про його поновлення [7].

За подання і розгляд заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами судовий збір не сплачується.

Загалом дана стаття досить чітко роз'яснює, якою повинна бути форма заяви, які дані повинна містити, а також дає розуміння щодо змісту заяви, разом з цим не може його чітко окреслити, оскільки кожна заява є індивідуальною щодо змісту. У п.5 ч.2 ст.426 ЦПК України зазначається, що заява повинна містити нововиявлені, якими обґрунтовується вимога про перегляд судового рішення, дата їх відкриття або встановлення, а в п.6 також додається про те, що потрібно надати посилання на докази, що підтверджують наявність нововиявлених обставин [7].

Разом з цим, розповсюдженими є випадки неналежного оформлення заяв про перегляд за нововиявленими або виключними обставинами. Зокрема, часто заявники недостатньо обґрунтовують підстави звернення, при цьому, не вказують конкретні нововиявлені або виключні обставини, дату їх відкриття або встановлення, а також не надають докази, що підтверджують наявність нововиявлених або виключних обставин. У таких випадках суд має постановити ухвалу про залишення заяви без руху та надати строк для усунення недоліків заяви про перегляд за нововиявленими або виключними обставинами. За умови неподання заяви про усунення недоліків, суд повертає заяву про перегляд.

Є приклади, коли заявники неправильно визначають уповноважений на перегляд суд. Так, у справі No 530/1865/16-ц, Велика Палата Верховного Суду нагадує положення ч. 2 ст. 425 ЦПК України про те, що заява про перегляд судових рішень судів апеляційної і касаційної інстанцій за нововиявленими або виключними обставинами, якими змінено або скасовано судові рішення, подається до суду тієї інстанції, яким змінено або ухвалено нове судові рішення. Враховуючи те, що постановою Великої Палати Верховного Суду у справі, не змінювались та не скасовувались рішення судів першої та апеляційної інстанцій, вона не може бути предметом перегляду Великою Палатою Верховного Суду за нововиявленими обставинами [14].

У вказаному випадку заява про перегляд має повертатись заявнику для подальшого звернення за переглядом до належного суду. Водночас є неправомірні

випадки постановлення ухвали про відмову у задоволенні заяви з підстави неналежності суду [15].

Оскільки це є перешкодою для повторного звернення особи за переглядом за нововиявленими або виключними обставинами, така відмова є порушенням процесуальних норм та права особи на справедливий суд.

Так само, суди залишають заяви без розгляду заяви, що подані після порушення строку, визначеного ч. 1 ст. 427 ЦПК України. При цьому особа може подати клопотання про поновлення процесуального строку. У такому випадку суди вирішують питання про поважність причин пропуску такого строку. Розглядаючи касаційну скаргу на рішення про відмову у поновленні строків для подання заяви за нововиявленими обставинами, Верховний Суд погодився із судами попередніх інстанцій, аргументувавши це тим, що посилення заявника на вимушене очікування рішення Верховного Суду (як обставина «безперервної сили»), з метою залучення інтернет-магазину у якості співвідповідача у справі, не є поважною причиною для поновлення строку [16].

Водночас, порушення загальних строків, встановлених ч. 2 ст. 427 ЦПК України, є численною підставою для відмови у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Наприклад, Чернігівський апеляційний суд погодився із судом першої інстанції у частині відмови перегляду рішення Щорського районного суду від 12 січня 2016 року, оскільки воно набрало законної сили 01 лютого 2016 року, а із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами заявник звернувся 24 квітня 2019 року, тобто за межами трирічного строку, встановленого ч. 2 ст. 424 ЦПК України [17].

У таких випадках, суди наголошують на присічному загальному процесуальному строку на звернення за переглядом та відповідній неможливості його поновлення.

Суди також звертають увагу на необхідність чіткого розуміння підстави перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та відповідного визначення процесуального строку. Наприклад, Житомирський апеляційний суд звертає увагу, що при поданні заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами на підставі п. 1 ч. 2 ст. 423 ЦПК України, строк

подання заяви рахується з дня коли особа дізналася або могла дізнатися про існування обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення, таким чином, не погоджуючись із доводами апеляційної скарги про те, що відповідний строк має відраховуватись з дня набрання законної сили ухвали суду в іншій справі, яка була підставою для перегляду [18].

2.2. Порядок розгляду заяви про розгляд справи за нововиявленими обставинами

Відповідно до ст.425 ЦПК України заява про перегляд судового рішення суду першої інстанції, якщо істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи та/або скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду подається до суду, який ухвалив судове рішення.

Заява про перегляд судових рішень судів апеляційної і касаційної інстанцій з підстав, зазначених у частині першій цієї статті, якими змінено або скасовано судове рішення, подається до суду тієї інстанції, яким змінено або ухвалено нове судове рішення.

Заява про перегляд судового рішення у випадку, якщо встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі, подається до Верховного Суду і розглядається у складі Великої Палати [7].

Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є самостійним провадженням у цивільному процесуальному праві України, яке має свої стадії.

Пропонуються такі стадії як самостійність у системі цивільної процесуальної діяльності, автономна мета кожної із стадій, специфіка процесуальних дій, визначеність у часі та закріплення результатів дій у процесуальному документі,—

вчений виокремлює наступні стадії цивільного процесу: відкриття провадження; підготовка; розгляд; закінчення розгляду.

І. О. Ізарова визначає наступні стадії провадження за нововиявленими або виключними обставинами: подання заяви про перегляд судового рішення та відкриття провадження у справі; підготовка до розгляду заяви, яка включає наступні дії суду: надсилання учасникам справи копії заяви про перегляд і призначення дати, часу та місця судового засідання, повідомлення учасників справи, витребування копії рішення разом з її автентичним перекладом від органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи (за підстави, передбаченої п. 2 ч. 3 ст. 423 ЦПК України), відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами особи, яка її подала, до початку розгляду справи у судовому засіданні і закриття провадження; розгляд заяви у судовому засіданні; ухвалення судового рішення за результатами перегляду судового рішення [19, с. 167].

Таким чином, до стадій провадження за нововиявленими обставинами слід віднести:

- відкриття провадження у справі за нововиявленими або виключними обставинами;
- підготовка справи до судового розгляду;
- розгляд заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами;
- ухвалення рішення.

Окрім цього, за відповідним зверненням особи також можна виділити факультативні стадії перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами: апеляційне оскарження; касаційне оскарження та/або поворот виконання у випадках та порядку, визначених цивільним процесуальним законодавством [20].

Що стосується суб'єктів звернення із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами або виключними обставинами, то до них за чинним ЦПК України відносяться учасники справи, під якими, відповідно до ст. 42 ЦПК України розуміють сторони (позивач, відповідач), треті особи у позовному провадженні

(треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору та треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору); заявника та боржника у наказному провадженні; заявників та заінтересованих осіб у справах окремого провадження; а також органи та особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб [7].

Детально органи та особи, яким за законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, як учасники цивільного процесу, визначені у ст. 56 ЦПК України. Так, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб та брати участь у цих справах. Зокрема, закріплено право звертатись із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, прокурору, Національному агентству з питань запобігання корупції.

Окрім вказаних осіб, заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами може бути подана правонаступником особи, яка була учасником справи, у разі смерті фізичної особи, припинення юридичної особи, заміни кредитора чи боржника у зобов'язанні та в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, якщо таке правонаступництво є можливим. При цьому, правонаступництво може відбуватися незалежно від виду провадження і, як визначає ЦПК, на будь-якій стадії судового процесу (ст. 55 ЦПК України) [7].

Також існують і певні дискусійні питання щодо суб'єкта оскарження. Так, має місце спірна ситуація щодо того, чи має право подавати заяву про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та(або) обов'язки.

З цього приводу висловився Верховний Суд у постанові від 06 вересня 2018 року у справі No 215/6648/15-ц [21], ВС зазначає, що тлумачення ч. 3 ст. 352 та ч. 4 ст. 389 ЦПК України, дає можливість зробити висновок, що особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та(або) обов'язки, користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи, але закон не наділяє таку особу правовим статусом учасника справи. Окрім того, ВС вважає, що у цьому випадку гарантії дотримання доступу до

правосуддя не порушені, оскільки особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, має право на апеляційне та касаційне оскарження (постанова ВС від 08.04.2020 р. у справі No 2018/2-3638/11) [22].

2.3. Шляхи вдосконалення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у цивільному процесі України

Зміни, запроваджені у процесуальні кодекси Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», мали та продовжують мати певні суперечності щодо доцільності введення окремих інститутів у цивільний процес, зокрема інституту перегляду судових рішень за виключними обставинами. Водночас, досліджуючи провадження за нововиявленими обставинами, правову природу кожної із підстав перегляду судового рішення, що набрало законної сили, і необхідність їх розділення, вбачається, що такі зміни є актуальними відповідно до соціально-політичних змін у країні та необхідності забезпечення міжнародних стандартів судочинства.

Законодавчі зміни щодо перегляду за нововиявленими або виключними обставинами також є позитивним кроком з точки зору уніфікації процедури перегляду, оскільки Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» встановлено процедуру перегляду за нововиявленими або виключними обставинами, що майже не відрізнялась одна від одної у цивільному, господарському та адміністративному судочинствах. Вченими уніфікація у праві визначається як процес усунення розбіжностей та прогалів, надання одноманітності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин [23, с. 215].

Аналізуючи різні аргументи науковців та оглядаючи судову практику, можна погодитись, що уніфікація процесуальних норм дозволить усунути колізії,

забезпечити їх внутрішню узгодженість, процедури розгляду та вирішення справ, а також єдність термінології, що дозволить дотримуватись однозначного тлумачення процесуальних норм [24, с. 128].

Деякими представниками процесуальної науки цивільного, господарського та адміністративного права висловлювалась думка стосовно необхідності створення єдиного процесуального кодексу, що одноманітно врегулював би процеси із позовного провадження, в основу якого покладено спірні правовідносини. Існування протилежного підходу обумовлено необхідністю для забезпечення права на справедливий суд різних процесуальних форм, з огляду на специфіку спірних правовідносин.

Розділяючи останнє, варто зазначити, що уніфікація процесуальних норм, які регулюють перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, слід вважати доцільним кроком законодавця. Проте, враховуючи особливості правовідносин, які підлягають вирішенню, все ж необхідним є розділення процесуальних норм залежно від предметної юрисдикції. Аргументом щодо такого розділення є не лише специфіка матеріальних правовідносин, а й особливості процедур, необхідних для їх вирішення, зокрема, у цивільному процесі це не завжди відбувається за наявності спору між сторонами.

ВИСНОВОК

За результатами написання курсової роботи зроблено наступні висновки.

1. Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є окремою процесуальною формою судового процесу.

Нововиявленим обставинам притаманні такі ознаки, як: суттєве значення для вирішення справи; вплив на кінцевий висновок суду – прийняте по справі рішення; не були і не могли бути відомими для сторони, яка про них заявляє на час розгляду справи і постановлення судом рішення.

Нововиявлені обставини відрізняються від нових обставин, обставин, що змінилися, та нових доказів за часовими ознаками, предметом доказування та істотністю впливу на судові рішення.

Нова обставина, що з'явилася або змінилася після розгляду справи, не є підставою для перегляду справ. Не вважаються нововиявленими нові обставини, які виявлені після ухвалення судом рішення, а також зміна правової позиції суду в інших подібних справах. Не можуть вважатися нововиявленими ті обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами чи іншими особами, які беруть участь у справі. Обставини, що виникли чи змінилися після ухвалення судом рішення, а також обставини, на які посилався учасник судового процесу у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені в разі виконання судом вимог процесуального закону, теж не можуть визнаватися нововиявленими.

Отже, нововиявлені обставини – це юридичні факти, які мають важливе значення для заявника, не були та не могли бути відомі йому під час розгляду справи або виникли після постановлення судового рішення, перевірені судом та не ставлять під сумнів те, що прийняті судами рішення є законними та обґрунтованими, проте за наявності і враховуючи такі обставини, суд міг вирішити справу по-іншому.

2. Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

3. Заяви про перегляд судових рішень суду за нововиявленими або виключними обставинами за формою і змістом повинні відповідати вимогам Цивільного процесуального кодексу України щодо оформлення заяв до суду першої інстанції. У заяві зазначаються: найменування суду, якому адресується заява; ім'я (найменування) особи, яка подає заяву, місце її проживання чи місцезнаходження; інші учасники справи; дата ухвалення і зміст судового рішення, про перегляд якого подано заяву; нововиявлені або виключні обставини, якими обґрунтовується вимога про перегляд судового рішення, дата їх відкриття або встановлення; посилання на докази, що підтверджують наявність нововиявлених або виключних обставин.

4. Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є самостійним провадженням у цивільному процесуальному праві України, яке має свої стадії.

Пропонуються такі стадії як самостійність у системі цивільної процесуальної діяльності, автономна мета кожної із стадій, специфіка процесуальних дій, визначеність у часі та закріплення результатів дій у процесуальному документі,— вчений виокремлює наступні стадії цивільного процесу: відкриття провадження; підготовка; розгляд; закінчення розгляду.

5. Досліджуючи провадження за нововиявленими обставинами, правову природу кожної із підстав перегляду судового рішення, що набрало законної сили, і необхідність їх розділення, вбачається, що такі зміни є актуальними відповідно до соціально-політичних змін у країні та необхідності забезпечення міжнародних стандартів судочинства.

Уніфікація процесуальних норм дозволить усунути колізії, забезпечити їх внутрішню узгодженість, процедури розгляду та вирішення справ, а також єдність

термінології, що дозволить дотримуватись однозначного тлумачення процесуальних норм.